

ותמהינן: וסבר רבי יהודה שללקות — לוקה
מכל מקום?

והתניא, רבי יהודה אומר: בעל — לוקה, לא
בעל — אינו לוקה!

אמר רב נחמן בר יצחק: מה שאמר רבי
יהודה שלוקה מכל מקום, היינו מכת מרדות
מדרבנן. אבל מדאורייתא באמת לוקה רק
כשבעל.

א-10 רב פפא אומר: באמת בין אם בעל ובין אם
לא בעל — לוקה. ומאי בעל לוקה לא בעל
אינו לוקה דקתני התם — הכוונה היא
לתשלום הממון, למאה סלעים, שמשלם
דווקא אם בעל.

ותמהינן: וקרי ליה לממון "מלקות"?

ואמרינן: אין. אכן, פעמים שקוראים לממון
— מלקות.

וראיה לכך, דהא תנן במסכת ערכין [כ א]:
האומר חצי ערכי עלי [דהיינו, חצי ערכו
הקצוב בתורה, שיש לכל אדם ערכים
קצובים בתורה, לפי מספר השנים] — נותן
חצי ערכו, כפי שאמר.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: לוקה, ונותן
ערך שלם.

ולכאורה קשה: לוקה — אמאי? מאיזו סיבה
עליו לקבל מלקות?!

ואמר רב פפא: הכוונה שלוקה בערך שלם,
שלמרות שאמר "חצי ערכי עלי", חייב לתת
כל ערכו.

ומוכח שלפעמים קורא התנא לחיוב ממון
— מלקות!

ומאי טעמא של רבי יוסי ברבי יהודה, למה
צריך לתת כל ערכו?

גזירה חצי ערכו — אטו ערך חציו. שאם
נאמר שהאומר "חצי ערכי עלי" נותן רק
ערך חציו, יבואו לומר שגם באומר "ערך
חציי עלי" — יתן ערך חציו, ובאמת ערך
חציו — הוי ליה כמעריך אבר שהנשמה
תלויה בו, שהרי אינו יכול להתקיים ללא
חצי גופו, וגבי ערכין נאמר "בערכך
נפשות", ולמדים מזה שהמעריך אבר
שהנשמה תלויה בו — נותן כל ערכו.

תנו רבנן: מה שכתוב במוציא שם רע:
"וענשו אותו מאה כסף" — זה ממון.

ומה שכתוב: "ויסרו אותו" — זה מלקות.

והוינן בה: בשלמא מה שאמרנו ש"וענשו"
— זה ממון, מובן, דכך כתיב בפירוש:
"וענשו אותו מאה כסף, ונתנו לאבי
הנערה".

אלא זה ש"ויסרו" זה מלקות — מנלן?

אמר רבי אבהו: למדנו "יסרו" שכתוב כאן
— מ"יסרו" שכתוב בבן סורר ומורה.

ולמדים "יסרו" שכתוב בבן סורר ומורה —
מ"בן" שכתוב עמו, וזה מלמדנו שאף כאן,
במוציא שם רע, שכתוב בו "ויסרו" — בן
עמו.

משום שאם כן, לא היה לו לשנות לשון "אינו לוקה", הואיל ומדרבנן מיהא לקי. עיי"ש שהאריכו עוד.

ומעתה למדים "בן" — מ"בן" שכתוב לגבי מלקות: "וזהיה אם בן הכות הרשע".

ומביאה הגמרא את המשך הברייתא:

אזהרה למוציא שם רע — מנלן?

רבי אלעזר אמר: ממה שכתוב בתורה: "לא תלך רכיל".

רבי נתן אומר: מ"ונשמרת מכל דבר רע". וכל מקום שנאמר לשון "השמר", או "פן", או "אל" — משמעותו היא "לא תעשה".

והוינן בה: ורבי אלעזר — מאי טעמא לא אמר שיש ללמוד מהאי, מהפסוק "ונשמרת"?

משום שההוא קרא — מיבעי ליה לכדתני רבי פנחס בן יאיר:

דתניא: "ונשמרת מכל דבר רע". ובסמוך לאותו מקרא כתוב: "כי יהיה באיש אשר לא יהיה טהור, מקרה לילה".

מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר: אל יתרה אדם ביום — ויבא לידי טומאה כלילה.

ורבי נתן — מאי טעמא לא אמר מהאי, מהפסוק "לא תלך רכיל"?

משום שסבר, שההוא, אותו פסוק, בא לאזהרה לבית דין, שלא יהא רך לזה וקשה לזה. שדורשים את מילת "רכיל" כנוטריקון — רך לי תהיה.

ועוד שנינו: אם לא אמר הבעל לעדים המעידים שזינתה בואו והעידוני, והן מעידים אותו מאליהן, ונמצא הדבר שקר, הוא אינו לוקה על הוצאת שם רע, ואינו נותן מאה סלעים.

אבל אם אמת היה הדבר, היא וזוממיה מקדימין לבית הסקילה.

ותמהינן: וכי היא וזוממיה סלקא דעתך שנהרגים, והרי אם האמת שלא זינתה היא אינה נהרגת, ואם האמת שזינתה העדים אינם נהרגים!?

אלא, או היא או זוממיה — מקדימין לבית הסקילה.

ומדייקת הגמרא: טעמא דלא אמר להו בואו והעידוני.

הא אם אמר להו כך — אף על גב דלא אגרינהו [שלא שכר אותם בממון], הרי הוא לוקה ומשלם ממון.

ודין זה הוא לאפקוי מדרבי יהודה.

דתניא, רבי יהודה אומר: המוציא שם רע אינו חייב מלקות ומאה כסף עד שישכור עדים⁽⁶⁶⁾.

מאי טעמא דרבי יהודה?

אמר רבי אבהו: אתיא בגזירה שוה "שימה — שימה". כתיב הכא, במוציא שם רע: "ושם לה עלילות דברים". וכתיב התם, בענין הלואה: "לא תשימון עליו נשך". מה הלך —

66. ואיתא בשמ"ק, דאעפ"כ הוי לאו שאין בו מעשה, כיון שעיקר המלקות על הוצאת שם רע. אלא שיש תנאי שחייב המלקות הוא רק היכא

ששכר עדים. ועיי' במהרש"א שהקשה כן, ובקרני ראם שתירץ כדברי השמ"ק.

ממון, אף כאן — ממון⁽⁶⁷⁾.

וכן אמר רב נחמן בר יצחק, וכן תני רב יוסף צידוני כי רבי שמעון בן יוחאי: אתיא "שימה — שימה".

בעי רבי ירמיה: אם שכרן הבעל לעדים ושילם להם בקרקע ולא במעות, מהו?

האם נאמר כיון שלמדים את דינו מריבית, צריכה להיות השכירות דווקא בכסף או אוכל שהם מטלטלין, וכמו גבי איסור ריבית, שנאמר בו כסף ואוכל ולא נאמר איסור ריבית בהלוואת קרקע, או שמא למדים מריבית רק את זה שתהיה שכירות בממון, ואף אם שכרן בקרקע — חייב.

עוד הסתפק רבי ירמיה: שכרן בפחות משה פרוטה, מהו?

עוד נסתפק: שכר את שניהם בפרוטה אחת, כשלכל עד שילם חצי פרוטה, מהו?

בעי רב אשי: אם כנסה הבעל ולא הוציא לה שם רע, וגירשה, וחזר וכנסה, ואז הוציא שם רע על הנישואין הראשונים, שאמר שלא מצא לה בתולים בנשואין הראשונים, מהו?⁽⁶⁸⁾

עוד נסתפק: אם הוציא היבם שם רע על נשואי אחיו, מהו?

ואמרינן: פשוט מיהא חדא [תפשוט על כל פנים אחד מן הספיקות].

דתני רבי יונה: כתוב בפרשת מוציא שם רע, שאומר האב לבית הדין, "את בתי נתתי לאיש הזה". ודרשינן: לזה דווקא — ולא ליבם, שאין נוהג בו דין מוציא שם רע, אם מוציא את השם הרע על נשואי אחיו.

ועתה חוזרת הגמרא לבאר מחלוקת רבנן ורבי אליעזר בן יעקב בענין הוצאת שם רע.

מאי רבנן, ומאי רבי אליעזר בן יעקב?

דתניא: כיצד הוצאת שם רע?

בא הבעל לבית דין ואמר לאבי האשה: פלוני! לא מצאתי לכתך בתולים!

אם יש עדים שזינתה תחתיו — יש לה כתובה מנה.

ותמהינן: אם יש עדים שזינתה תחתיו — יש לה כתובה מנה? הרי בת סקילה היא!

ומבארינן: הכי קאמר: אם יש עדים שזינתה תחתיו — בסקילה.

אבל אם זינתה מעיקרא, לפני שאירס אותה — יש לה כתובה מנה. שהתנא הזה סובר

67. הגמ' לא פשטה ספק זה. ופסק הרמב"ם [פ"ג מהלכות נערה בתולה הל"ט], דפטור ממלקות ותשלומים.

וסיים הרמב"ם: "וכל הפטור, אם רצה לגרש — מגרש". ותמה עליו המשנה למלך, היאך יכול לגרשה, הרי הוי ספיא דאורייתא על קיום מצות עשה של "ולו תהיה לאשה", והוה לן

67. כתבו התוס', דנראה דלאו גזירה שוה גמורה היא, מדבעי בסמוך שכרן בקרקע או בפחות משה פרוטה מהו, אע"ג דגבי רבית שלמדים ממנה בגזירה שוה — אמרינן דאין רבית בקרקע, אלא דווקא דומיא דכסף ואוכל, וכן אין רבית בפחות משה פרוטה. עיי"ש.

שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה, יש לה כתובה מנה.

שהרי הוא בא עליה, ויכול לטעון שלא מצא אז בתולים.

ואם נמצא ששם רע אינו שם רע, ששיקר הבעל בדבריו⁽⁶⁹⁾, הוא לוקה, ונותן מאה סלע, בין אם בעל כבר, ובין אם עדיין לא בעל.

אלא לרבנן, שדין מוציא שם רע הוא אף אם לא בעלה, מאי "לא מצאתי לכתך בתולים"? ומבארין: לשיטת רבנן, הבעל אומר, הרי לפנינו עדים שמעידים שזינתה, ולא מצאתי לכתך "כשרי בתולים", דהיינו עדים שיזימו את העדים, ויכשירו את כתך לבתולה גמורה.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא נאמרו דברים הללו — אלא כשבעל. אבל אם לא בעל, אינו לוקה, ואינו נותן מאה סלע.

בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב שאומר האב כדי לפרוך את טענת הבעל, "ואלה בתולי בתי".

והוינן בה: בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב בפרשת מוציא שם רע, "ובא אליה ושנאה", "ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים".

אלא לרבנן מאי "ואלה בתולי בתי", הרי הבעל לא טען כלל שלא מצא לה בתולים, אלא הביא עדים שזינתה?

אלא לרבנן, מאי "ובא אליה", "ואקרב אליה"?

ומבארין: ואלה כשרי בתולי בתי, שמביא האב עדים המזימין את עדי הבעל.

ומבארין: "ובא אליה" — בעלילות. "ואקרב אליה" — בדברים.

בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב: "ופרשו השמלה"⁽⁷⁰⁾.

והוינן בה: בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, היינו דכתיב: "לא מצאתי לכתך בתולים",

אפשר לתלות שהטה הנואף, ולא שיבר בתוליה! וכתבו, ד"ל, שמדובר שהוכחו או הוזמו עדי הבעל בהכחשה או הזמה גמורה, וסבר דמכל מקום לא מיחייב המוציא שם רע, אלא אם כן העיז פניו לשנות הידוע, שהוא מחציף להביא את השמלה לבית דין להוכיח שלא נמצאו לה בתולים, ונמצא שקרן, שהיא מלאה דם [עפ"י מהרש"א].

למיזל לחומרא! ועיי' במנחת חינוך [סי' תקנ"ד] מה שרצה ליישב.

והגרעק"א כתב, דמה שחייבה תורה את המוציא שם רע, היינו דווקא אם לא נמצא על הנערה שום ריעותא, אבל בלא בירור זה, אינו חייב, אף אם הוזמו עדי ונודעו כשקרנים, ולכן צריך בירור של פרישת השמלה. עיי"ש.

69. צריך ביאור, לדברי רבנן, מה ההוכחה שדיבר הבעל שקר, הרי הוא לא טען שלא מצא לה בתולים, אלא הביא עדים והסתמך עליהם! ובשיטה מקובצת איתא, שמדובר שהוא מכחיש את עצמו, ואומר ששקר דיבר! עיי"ש.

70. תמהו התוס', הרי בהכרח מדובר שיש עדים שזינתה, שהרי משום שלא ימצאו על השמלה דם בתולים אין להורגה! ואם כן, מה תועלת יש בפרישת השמלה, הרי פשיטא שאין העדים מתכחשין בכך שיימצא דם על השמלה, שהרי

אלא לרבנן, מאי "ופרשו השמלה"?

אמר רבי אבהו: פרשו מה ששם לה [ככתוב: "ושם לה עלילות דברים"]⁽⁷¹⁾.

כדתניא: "ופרשו השמלה", מלמד שבאין עדים של זה ועדים של זה, ובוררין את הדבר כשמלה חדשה.⁽⁷²⁾

רבי אליעזר בן יעקב אומר: דברים ככתבן, "שמלה" ממש. והיינו כשיטתו, שהבעל טען שלא מצא לה בתולים, ואביה ואמה מביאים הוכחה שאכן היתה בתולה.

שלח רבי יצחק בר רב יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן: אף על גב שלא מצינו בכל התורה כולה שחלק הכתוב בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה לענין מכות ולעונשין, משום שכתוב בענין עריות "משכבי אשה", ומשמע שתי משכבות, בין משכב כדרכה ובין משכב שלא כדרכה.

אבל בענין מוציא שם רע — חלק הכתוב, שאם הביא עדים שנבעלה ארוסתו שלא כדרכה, ונמצא שקרן, אינו לוקה ואינו משלם מאה סלע.

ואינו חייב עד שיבעול, בין כדרכה ובין שלא כדרכה, ויוציא שם רע כדרכה, דהיינו, שיטען שזינתה תחתיו במשכב כדרכה.

ותמהינן: כמאן? לפי איזו שיטה נאמרו דברים אלה?

אי כרבנן, הרי אף על גב דלא בעל כלל — חייב!

אי כרבי אליעזר בן יעקב,

הרי אידי ואידי, בין בעילת הבעל, ובין טענת הזנות — כדרכה בעינן! שהרי הוא סובר שדברים ככתבן, והרי כתוב "ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים", והיינו דווקא כשבא עליה כדרכה, ומצא שזינתה כדרכה!

אלא, שלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן: אינו חייב — עד שיבעול כדרכה, ויוציא שם רע כדרכה.

מתניתין:

האב זכאי בבתו בקטנותה ובנערותה בקידושיה, שבידו לקדשה.

בין שקידושיה נעשו בכסף, שאז הכסף שלו.

בין שנעשו בשטר, שאם קיבל האב את שטר קידושיה [שכותב בו הבעל: בתך מקודשת לך] — הרי היא מקודשת.

ובין בביאה. שרשאי האב למסרה לביאה לשם קידושין.

וכן זכאי האב במציאתה.

72. וכן כתב הרמב"ם [פ"ג מהל' נערה בתולה הלכה י"ב]: "זה שנאמר בתורה ופרשו השמלה — לשון כבוד. שנושאין ונותנין בסתרי הדבר". והקשה המגיד משנה, הרי הרמב"ם פוסק כראב"י, ולשיטתו "ופרשו את השמלה" —

71. לא מלשון שמלה דריש, שהרי מפרש בברייתא דמייתי להלן "שמלה" — שבוררין את הדבר כשמלה חדשה! אלא לישנא דקרא נקט, "ושם לה עלילות דברים", ועל זה קאמר: פרשו מה ששם לה.